

Tajvan–Kitajska: gordijski vozle ostaja zavezan

Abstract

Taiwan-China: The Gordian Knot Stays Tied

Separated historical, geographical, economic, political, and social processes on the two sides of the Taiwan Strait have formed two entirely different political, economic and cultural entities. However, up to now, the governments in Beijing and Taipei have not yet found a common language regarding the questions related to Taiwan's sovereignty. Whereas for the government in Beijing, Taiwan is an inalienable part of the People's Republic of China, the government of the Republic of China who has actually been ruling Taiwan for almost 70 years, regards it as a sovereign, independent country. How to find a manageable political consensus that would please both parties remains a key question. The present article will outline the recent dynamics and illuminate the obstacles on the road toward long-term peace and stability in the Taiwan Strait.

Keywords: Taiwan, Republic of China (ROC), People's Republic of China (PRC), integration, identity

Saša Istenič, Ph.D., is Assistant Professor at the Department of Asian and African Studies at the University of Ljubljana, founder and a director of the Taiwan Research Center in Slovenia, a board member of the European Association of Taiwan Studies (EATS), and a member of the Advisory Board of the European Research Center on Contemporary Taiwan (ERCCT). (sasa@tajvan.si)

Povzetek

Ločeni zgodovinski, geografski, gospodarski, politični in družbeni procesi na obeh straneh Tajvanske ožine so izoblikovali dve povsem različni politični, gospodarski in kulturni entiteti. Do danes vladi v Pekingu in Tajpeju še nista našli skupnega jezika glede rešitve vprašanj, povezanih s tajvansko politično neodvisnostjo. Medtem ko je za vlado v Pekingu Tajvan neodtujljiv del ozemlja Ljudske republike Kitajske, pa je za vlado Republike Kitajske, ki mu dejansko tudi vlada že skoraj 70 let, Tajvan povsem neodvisna in suverena država. Kako najti ustrezen politični konsenz, ki bo zadovoljiv za obe strani, še naprej ostaja ključno vprašanje. Pričujoče besedilo bo podalo vpogled v dinamiko odnosov med sprotima stranema ter osvetlilo ovire na poti do dolgoročne stabilnosti in miru v Tajvanski ožini.

Ključne besede: Tajvan, Republika Kitajska (RK), Ljudska republika Kitajska (LRK), integracija, identiteta

Saša Istenič je docentka na Oddelku za azijske in afriške študije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Je ustanoviteljica Tajvanskega raziskovalnega centra v Sloveniji, članica upravnega odbora Evropske zveze za tajvanske študije (EATS) ter članica svetovalnega odbora Evropskega raziskovalnega centra za sodobni Tajvan (ERCCT). (sasa@tajvan.si)

Uvod

Odnosi med Tajvanom in Kitajsko¹ so izjemno kompleksni in še danes ostajajo vse prej kot stabilni, čeprav je taktiko konfrontacije z menjavo vlade v Tajpeju leta 2008 zamenjala taktika adaptacije in zблиževanja z vlado v Pekingu. Iskanje kompromisa glede vprašanja političnega statusa Tajvana je podobno iskanju šivanke v kopici sena in zahteva precejšnjo mero potrpežljivosti. Obstoj dveh ločenih kitajskih držav, ki se med seboj ne priznavata, je zagotovo eden najbolj bizarnih političnih preostankov hladne vojne. Pomembna strateška lega Tajvana v križišču pomorskih trgovskih poti in v stičišču dveh meja je usodno zaznamovala njegovo preteklost in prav tako kroji njegovo prihodnost.

Tajvan, ki leži približno 160 kilometrov vzhodno od kitajske obale, se geopolitično umešča obenem kot najbolj vzhodno ozemlje, s katerega bi Kitajska lahko varovala svoje interese v Tihem oceanu in tudi kot najbolj zahodna strateška točka v tihooceanski otoški verigi, ki zaobjema Japonsko in Filipine. Za vlado v Pekingu Tajvan ostaja še zadnje ključno ozemlje, ki mora čim prej preiti pod legitimno okrilje Ljudske republike Kitajske (*Zhonghua Renmin Gongheguo* 中華人民共和國, LRK).

Odnosi s Tajvanom so izjemno pomembni predvsem zaradi treh dejavnikov. Prvič, obstoj *de facto* neodvisnega Tajvana je za Peking opomin na nedokončano državljansko vojno in simbolizira kitajski neuspeh razširitve oblasti Komunistične partije (*Zhongguo Gongchandang*, 中國共產黨, KPK) v vse regije, nad katerimi si lasti ozemeljske pravice. Drugič, pomembna vloga ZDA v odnosih med Kitajsko in Tajvanom opozarja Peking na kitajsko dovezetnost za zunanje vplive in ga opominja na boleče obdobje nepravilnih sporazumov, sklenjenih v 19. in 20. stoletju. In tretjič, prihodnost Kitajske same je močno povezana z razpletom vprašanja političnega statusa Tajvana. Namreč, z uspešno izpeljavo miroljubne združitve bi Kitajska nedvomno postala svetovna gospodarska in politična velesila. Z nasilno priključitvijo pa bi se ne le uničila blaginja Tajvana, temveč bi se porušilo tudi miroljubno mednarodno okolje, ki pogojuje gospodarski razvoj Kitajske same. Omajana stabilnost kitajske družbe pa bi bila za režim KPK izjemno tvegana. Čeprav bi bil vojaški poseg zadnja možnost, pa le-ta še zdaleč ni izključena. Peking še vedno ni preklical namere po uporabi vojaških sredstev, če bi ocenil, da se Tajvan odmika od smeri, ki vodi k združitvi.² Kitajska vojska vidno krepi svojo ofenzivno strategijo in na svoji obali ohranja več kot 1500 balističnih raket, katerih doseg krije celoten Tajvan. Ravno zato pa Tajvanska ožina še danes velja za eno najnevarnejših žarišč na svetu, kjer lahko izbruhne vojna z neslutnimi razsežnostmi.³ Dolgoročni obstoj trenutnega stanja, v katerem Tajvan uspešno ohranja *de facto* suverenost in neodvisnost, za Kitajsko pač ni zaželen cilj, saj je vzor preostalim predelom Kitajske, kjer partiji še ni uspelo popolnoma zadušiti teženj po večji avtonomiji. Tako je Tajvan bistven element pri ohranjanju partijske legitimnosti. Vse to so ključni dejavniki, zaradi katerih Tajvan do danes ostaja na samem vrhu seznama političnih ambicij vlade v Pekingu.⁴

¹ Ime »Tajvan« se nanaša na Republiko Kitajsko (RK), »Kitajska« pa na Ljudsko republiko Kitajsko (LRK). Za zapis kitajskih imen in terminov so uporabljene tradicionalne kitajske pismenke standardne kitajščine, ki predstavljajo uradno sprejeto pisavo na Tajvanu ter njihova latinična transkripcija v pinyinu.

² Leta 2005 je kitajska vlada celo sprejela zakon, ki upravičuje uporabo vojaške sile nad Tajvanom (t. i. Protiodcepi-
tveni zakon *Fan Fenlie Guojiafa* 反分裂國家法).

³ Za podrobno analizo dejavnikov, ki vplivajo na kitajske odločitve glede realizacije vojaškega posega in pregled mo-
gocnih scenarijev v primeru vojne s Tajvanom glej npr: Scobell, 2011: 1–222; Cliff, Saunders in Harold, 2011: 1–171; Mearsheimer 2013: 1–25.

⁴ Glej npr. nedavno uradno izjavo Pekinga: *Xi's comments show mainland's good faith to Taiwan: spokesman*. Tai-
wan Affairs Office of the State Council PRC (國務院台灣事務辦公室). Dostopno na: http://www.gwytb.gov.cn/en/SpokespersonRemarks/201405/t20140515_6164341.htm (14. maj 2014).

Sodobni Tajvan: *de facto* suverena država s številnimi imeni, a z edinstveno identiteto

Tajvan v svojem nezavidljivem položaju države s posebnim političnim statusom in uradnim imenom Republika Kitajska (*Zhonghua Minguo* 中華民國, RK), ki jo v mednarodni skupnosti trenutno priznava zgolj 22 držav sveta,⁵ postaja zaradi čedalje večje in močnejše vloge Kitajske v svetu upravičeno vedno bolj zaskrbljen. Čeprav LRK in RK že 65 let delujeta kot povsem ločeni politični entiteti, ki legitimno vladata vsaka svojemu ozemlju in prebivalcem na levi oziroma desni strani Tajvanske ožine, pa vlada v Pekingu še vedno obravnava Tajvan zgolj kot eno od provinc LRK in ne kot suvereno samostojno državo, nad katero ima oblast in jurisdikcijo izključno vlada RK. Argumentira, da je vlada LRK od leta 1949 pravna naslednica vlade RK, ki za Peking uradno ne obstaja več. Realnost pa je, da je RK na Tajvanu danes še kako obstoječa in funkcionalna kljub svojemu zapletenemu političnemu statusu. Ima svojo ustavo, dobrih 23 milijonov prebivalcev, ki demokratično volijo svojo vlado in predsednika, poslujejo v lastni valuti in potujejo v večino držav sveta brez vizuma s potnim listom, na katerem je poleg državnega grba in uradnega imena »*Republic of China*« natiskano tudi ime »*Taiwan*«. Tajvan tudi dejansko izpolnjuje vse štiri pogoje po konvenciji iz Montevidea, ki definirajo obstoj države: ima stalno prebivalstvo, definirano ozemlje, efektivno oblast ter je sposoben vstopati v odnose z drugimi državami.⁶

Če ne bi bilo groženj Kitajske, bi se Tajvanci o prihodnosti svoje domovine najverjetneje že zdavnaj opredelili z referendumom. Tako kot so temeljno pravico naroda po samoodločbi izkoristili že številni narodi, tudi Slovenci, ko smo se konec leta 1990 odločali o tem, ali bi še želeli ostati del federativne Jugoslavije. To bi bila za prebivalce Tajvana vsekakor najbolj zaželeno rešitev problema, saj bi jim dala možnost, da se sami opredelijo o tem, ali se želijo združiti z LRK ali pa bi se raje znebili imena »Republika Kitajska«, ki ga še naprej veže s celino, in svoji domovini nadeli novo ime »Republika Tajvan«. Namreč prav paradokсно je, da je vlada v Tajpeju še vedno »prisiljena« vztrajati pri okoreli ustavi, sprejeti leta 1946 v Nanjingu, ki opredeljuje suverenost RK nad ozemljem celotne Kitajske vključno z ozemljem LRK, ki uradno imenuje »*Celina (Dalu)*大陸«. Sprememba ozemeljskih meja v ustavi, ki bi začrtala meje območju, nad katerim ima vlada RK tudi dejansko oblast, pa bi pomenila unilateralno deklaracijo *de jure* odcepitve Tajvana in neodvisnosti od Kitajske in bi nemudoma sprožila vojno, saj bi Peking vsak tak poizkus revizije ustave obravnaval kot separatizem.⁷ Predsednik Li Denghui (李登輝) je bil prvi tajvanski predsednik, ki je leta 1991 v ustavo vnesel ključna dopolnila, ki so omejila administrativno upravo RK na ozemlje Tajvana (s pripadajočimi otoki) ter priznala legitimnost vlade v Pekingu nad ozemljem LRK.⁸ Pred tem je namreč vlada v Tajpeju uveljavljala svojo suverenost nad ozemljem LRK in označevala Tajvan kot provinco RK. Z ustavnimi dopolnili je Li želel ustvariti pravnoformalno podlago za opredelitev Tajvana kot države, ločene od Kitajske, vendar pa njegova »teorija dveh držav« (*liangguo lun* 兩國論) zaradi prevelikega pritiska ni doživela srečnega epiloga. Vlada se je morala zaobljubiti načelu »ene Kitajske« in stari politični usmeritvi Kitajske nacionalne stranke (*Zhongguo guomin dang* 中國國民黨, KNS) (Wu, 2011: 58–62; Su, 2009: 73–88). Prav tako je Lijev naslednik iz opozicijske Demokratsko napredne stranke (*Minzhu jinbudang* 民主進步黨, DNS), Chen

⁵ Kitajska vlada namreč ne dopušča, da bi neka država imela sklenjene diplomatske vezi tako z LRK kot z RK. Posledično tako večina držav priznava samo vlado LRK v Pekingu, medtem ko s Tajvanom vodi neformalne odnose in sodeluje predvsem na gospodarskem in kulturnem področju.

⁶ Prvi člen Konvencije iz Montevidea o pravicah in dolžnostih držav, sprejete 26. decembra 1933.

⁷ Glej Protiodcepitveni zakon (op. 2).

⁸ Člen 10. ustavnega dopolnila Republike Kitajske iz leta 1991.

Shuibian (陳水扁) še bolj vneto iskal možnosti za sprejetje nove ustave, ki bi bolj ustrezala dejanskemu stanju. Leta 2007 je stranka DNS sprejela resolucijo, s katero je razglasila, da je ključen cilj stranke kreiranje »normalne države«, »rekifikacija imena 'Tajvan'« ter »nova ustava v najkrajšem mogočem času« (*Zhengchang guojia jieyiwen* 正常國家決議文 (Resolucija o normalizaciji države), 2007). Ker pa bi za spremembo ustave Chen potreboval parlamentarno večino, predlogi niso bili uresničeni.⁹ Trenutna vlada na čelu s stranko KNS in predsednikom Ma Yingjiujem (馬英九), ki je bila izvoljena leta 2008 in ponovno leta 2012, se je v želji po izboljšanju odnosov s Pekingom in z obnovitvijo prej prekinjenih dvostranskih uradnih dialogov zaobljubila k spoštovanju t. i. *Konsenza 1992* (*jiu er gongshi* 九二共識) o obstoju samo »ene Kitajske« (*yige Zhongguo* 一個中國) in s tem izpolnila temeljni pogoj Pekinga za pristop k sodelovanju.¹⁰ Čeprav se Majeva vlada zavzema za združitev z LRK, pa nikakor ne odstopa od stališča, da pripada pravica do odločanja o prihodnosti Tajvana izključno prebivalcem Tajvana samim (ETtoday, 2014).

Splošno uveljavljene mednarodnopravne norme glede pravice naroda do samoodločbe pravzaprav dajejo Tajvanu zelo močno orodje za boj proti kitajski diplomatski ofenzivi in so tudi zelo dragocen pripomoček pri utrjevanju mednarodne podpore in tako pomenijo ključno komponento tajvanske mehke moči (glej deLisle, 2014: 265–295). Peking si pravico do samoodločbe razlaga na svoj način, predvsem pa je ta pravica zasnovana na prav tako uveljavljenem mednarodnopravnem temelju narodne suverenosti in ozemeljske celovitosti. Ravno pred kratkim so oblasti v Pekingu odločno zatrle tajvanske upe z izjavo, da se Tajvanci nimajo pravice odločati o svoji prihodnosti sami, ampak da je to odločitev, ki jo morajo sprejeti vsi Kitajci (Taiwan Affairs Office, 2014). Glede na to, da avtoritarni režim Pekinga¹¹ ne dovoljuje, da bi se 1,3 milijarde prebivalcev Kitajske lahko svobodno odločalo o političnih vprašanjih in voditeljih svoje lastne države LRK, upravičeno pa se jim zdi, da bi odločali o usodi dežele 23 milijonov prebivalcev Tajvana, je ta izjava pri Tajvancih kajpak sprožila pravi plaz neodobranja. Čeprav je bilo to dejansko zgolj že večkrat slišano pekinško stališče v drugi preobleki, sta sama direktnost in avtoritativen ton izjave med Tajvanci sprožila precejšnje vznemirjenje.¹² Osnovni problem tiči v pravnem okviru, ki ga prinaša koncept suverenosti RK nad ozemljem današnje LRK v okoreli ustavi RK. Ne gre pa le za konflikt v pravnem jeziku, temveč so zelo očitne tudi temeljne razlike med prebivalci obeh strani ožine. Ločen zgodovinski, gospodarski in družbeni razvoj pod povsem različnima političnima sistemoma je razmejil prebivalce zahodne in vzhodne strani Tajvanske ožine in izoblikoval dve povsem ločeni identiteti. Medtem ko

⁹ Čeprav je z volitvami leta 2005 DNS postala vodilna stranka v parlamentu (zakonodajni yuan), pa je še vedno prevladoval večinski glas koalicije modrih strank (predvsem strank KNS in Najprej ljudje *Qinmindang* 親民黨), ki si prizadeva za združitev z LRK.

¹⁰ Peking in Tajpej sta se sporazumela o obstoju ene Kitajske, ne pa glede definiranja le-te. Z drugimi besedami, sporazumela sta se, da se strinjata glede svojih različnih interpretacij ene Kitajske (*yizhong gebiao* 一中各表). Tako Peking kot edino zakonito predstavniko Kitajske še naprej priznava le LRK, medtem ko Tajpej v eni Kitajski definira enakopraven soobstoje tako LRK kot Tajvana.

¹¹ Za oris kitajskega političnega sistema glej vladno uradno stran: 中國政府網 *Zhongguo Zhengfu Wang* <http://www.gov.cn/>. Za pregled kršitev temeljnih človekovih pravic in svoboščin režima vlade v Pekingu glej redne letne raziskave organizacije *Human Rights Watch* <http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/china>.

¹² Glej npr.: Taiwanese to decide: KMT trio. *Taipei Times* (14. junij 2014). Dostopno na: <http://www.taipetimes.com/News/taiwan/archives/2014/06/14/2003592735>; "駁國台辦 . 朝野齊聲: 台灣未來台灣人決定" *Dajiyuan* (Epoch Times) (13. junij 2014). Dostopno na: <http://www.epochtimes.com/b5/14/6/13/n4177155.htm>. Družabna omrežja in blogi dajejo vpogled v številne komentarje, glej npr. China Smack: »'Taiwan's Future is for all Chinese to Decide'-Taiwanese Reactions«. Dostopno na: <http://www.chinasmack.com/2014/stories/taiwans-future-is-for-all-chinese-to-decide-taiwanese-reactions.html> (14. junij 2014).

Kitajska poudarja tajvansko etnično vez s Kitajsko in pojmuje obe strani kot eno družino (*Liang an yi jia ren* 兩岸一家人),¹³ pa je tajvanska identiteta zasnovana predvsem na »desinizaciji« (*qu zhongguohua* 去中國化) in zarisovanju jasnih ločnic, ki Tajvan ločujejo od Kitajske. Čeprav je po eni strani kitajska etnična identiteta zaradi lingvističnih in kulturnih podobnosti ključno vezivo, ki povezuje tajvansko in kitajsko družbo, pa obenem tudi neti najnevarnejše iskre, ki bi lahko sprožile vojno v Tajvanski ožini (glej Istenič, 2012: 52–54). Vsi ti dejavniki pa so glavni vzrok za zastoj pri medvladnih pogajanjih o političnih vprašanjih, povezanih s političnim statusom Tajvana.

Tajvanci se pravzaprav šele v zadnjih nekaj desetletjih posvečajo raziskovanju svoje lastne zgodovine in kulture, ki jo sestavljajo kultura tajvanskih staroselcev ter večinskih kitajskih imigrantov, kolonialna zapaščina Špancev in Nizozemcev, dediščina 50-letne oblasti Japoncev, kot tudi kulture številnih novih imigrantov, predvsem iz Jugozahodne Azije. Predhodni režimi so močno zapostavljali Tajvance, saj so bile ambicije tujih zavojevalcev vedno v ospredju. Tako so bili v prvi polovici prejšnjega stoletja Tajvanci prisiljeni prevzemati japonsko identiteto, velik del druge polovice 20. stoletja pa je bil posvečen krejitvi kitajske identitete in tedanjega avtoritarnega režima pod stranko KNS, katere cilj je bil premagati komunistični režim in nadaljevati oblast nad celotnim ozemljem Kitajske. Tako je bilo za Tajvance vrsto let samoumevno, da je bil poudarek izobrazbe na »Kitajski« – kitajski zgodovini, geografiji, literaturi, umetnosti itd. Šele s preklicem vojnega prava na Tajvanu leta 1987 je bila Tajvancem dana moč, da se uprejo režimu tedanje oblasti in spodbudijo proces demokratizacije in »tajvanizacije« (*bentuhua* 本土化) ter se etnično poenotijo v novi tajvanski identiteti (*xin Taiwanren* 新臺灣人).¹⁴ Z izvolitvijo prvega predsednika, rojenega na Tajvanu, Li Denghuija, so se v duhu čedalje močnejših zahtev po demokratizaciji širom sveta kot tudi na Kitajskem in Tajvanu samem, v 90. letih prejšnjega stoletja izvedle številne reforme. Med njimi tudi v šolstvu, ko je bila sprejeta uvedba novega šolskega predmeta Spoznavanje Tajvana (*Renshi Taiwan* 認識臺灣) ter izdaja novih učbenikov s poudarkom na zgodovini, geografiji in kulturi Tajvana. Z letom 2000 in prvo zmago opozicijske DNS v zgodovini Tajvana na čelu s predsednikom Chen Shuibianom je tajvanizacija dobila še večji elan. Učenje tajvanskih jezikov (*Minnanyu* 閩南語, *Kejiayu* 客家語, *Yuanzhuminzuyu* 原住民族語) je postalo del osnovnošolskega učnega načrta.¹⁵ Spreminjala so se imena ulic, medtem ko so javne institucije, ki so v svojih imenih vsebovale naziv »Kitajska« oz. »kitajski« začele prevzemati nova imena, ki so vsebovala ime »Tajvan« oz. »tajvanski«. Vendar pa, podobno kot v Sloveniji, tudi na Tajvanu vse spremembe niso preživele ponovne zamenjave oblasti, kar se je zgodilo leta 2008.¹⁶ Čeprav vodilna stranka KNS ne opušta svoje kitajske identitete, se je njeno stališče glede vodenja odnosov med Tajvansko ožino močno približalo sredini ideološkega spektra, kar je najbolj razvidno v politični obljudi »brez združitve in

¹³ Glej "中共中央总书记习近平会见中国国民党荣誉主席吴伯雄" (Generalni sekretar KPK Xi Jinping se je srečal s častnim predsednikom KNS, *Renmin Ribao* 人民日報 (14. junij 2013): 1.

¹⁴ Z namenom, da bi prekoračil različne etnične meje in politično poenotil prebivalce Tajvana, je nekdanji predsednik Li Denghui v 90. letih 20. stoletja promoviral novo tajvansko identiteto, ki vključuje vse prebivalce Tajvana, ne glede na njihov čas imigracije ali materni jezik, in tako dal velik zagon tajvanizaciji.

¹⁵ Učenje tajvanskih jezikov bo leta 2016 postalo obvezni del na novo načrtovanega 12-letnega tajvanskega nacionalnega obveznega šolskega programa.

¹⁶ Na primer, letališče »Chiang Kai-shek International Airport (中正國際機場)« se je preimenovalo v »*Taiwan Taoyuan International Airport* (臺灣桃園國際機場)«, »*Chinese Petroleum Corporation* (中國石油)« v »*CPC Corporation, Taiwan* (台灣中油)«, »*China Shipbuilding Corporation* (中國造船)« v »*CSBC Corporation, Taiwan* (台灣國際造船)«, itd. Pobudo za spremembo imena nacionalne pošte »*Chunghwa Post* (中華郵政)« v »*Taiwan Post* (臺灣郵政)« in novih znamk z natisom »*Taiwan*« namesto »*Republic of China*« pa je nova vlada na čelu z Majem in stranko KNS zavrnila.

brez odcepitve« (*butong budu*不統不獨) (Wu, 2011: 55). Trenutna vlada pod Ma Yingjiujem Tajvana v uradnem jeziku ne enači več z RK, temveč ga označuje kot območje v RK, katere ozemlje vključuje tudi območje LRK, čeprav nad njim nima oblasti. Znova se poudarjata uradno ime »Republika Kitajska« in pripadnost Tajvana širši kitajski regiji, veliko promocije pa je namenjene poudarjanju obdobja oblasti RK pred prihodom na Tajvan (1911–1949). V želji, da bi obudili zavest in etnično pripadnost kitajskemu narodu, je vlada celo objavila slogan: *Sem Tajvanec in tudi državljani Republike Kitajske* (我是臺灣人, 我也是中華民國國民 / *I am a R.O.C.er*) (Lin, 2011). Obenem si trenutna vlada prizadeva »detajvanizirati« (*qu taihua* 去臺化) šolske učbenike in učne načrte, saj naj bi bili le-ti zaradi sprememb v prejšnji vladi pristranski. Namreč, interpretacija tajvanske kompleksne zgodovine povzroča polemike tako v zgodovinopisju kot v politiki že vse od začetka oblasti RK na Tajvanu leta 1945. Nedavni primer je spor glede predlaganih regulativ Ministrstva za šolstvo za spremembe učbenikov, še posebno novih osnutkov besedila učbenikov zgodovine, ki dajejo poudarek zgodovinski povezavi med Tajvanom in Kitajsko ter bolj kritično obsojajo japonsko kolonialno obdobje (Liu, 2014: 1). S tem pa, kot menijo opozicija in številni zgodovinarji, podajajo kitajski vidik zgodovine in znova promovirajo sinizacijo (*zhongguohua*中國化). Bitka proti novim učnim načrtom še ni končana. Čeprav ni konsenza ne glede zgodovine ne glede sedanje politike do Kitajske, pa sta tako vladajoča KNS kot opozicijska DNS soglasni glede unikatne tajvanske identitete in tega, da imajo samo Tajvanci pravico, da se odločajo o prihodnosti svoje domovine.

Zaradi že omenjene okorele ustave in uradnega imena »Republika Kitajska«, ki Tajvan povezuje s širšo Kitajsko, ki je danes v mednarodni areni že povsem poistovetena z LRK, Tajvan v svetovni javnosti ostaja v njeni senci. Namreč, ravno zmeda zaradi »dveh Kitajsk« v mednarodni skupnosti povzroča nejasnosti in krepi dovtetnost za številne napačne interpretacije. Tako še danes zgodba glede poimenovanja Tajvana v mednarodni skupnosti ostaja vroča in aktualna. Za Tajvance je postalo samoumevno, da se ime »Tajvan« nanaša na ozemlje, nad katerim ima Republika Kitajska tudi dejansko oblast in ki je prevzelo njen politični pomen. Vendar pa so zaradi izolacije Tajvana v mednarodni skupnosti, ki jo načrtno povzroča pekinška politika »ene Kitajske«, Tajvanci prisiljeni, da se v svetu predstavljajo pod politično nevtralnimi imeni, ki jih vlada v Pekingu tolerira. Ti zapleteni nazivi pa so za mednarodno skupnost vse prej kot razumljivi: na primer, »Kitajski Tajpej (*Zhonghua Taipei*中華臺北)« ali pa »Ločeno carinsko ozemlje Tajvan, Penghu, Jinmen in Mazu (*Tai Peng Jin Ma gebie guanshui lingyu* 臺澎金馬個別關稅領域)«. Peking zavrača vsakršno uporabo imena Tajvan, ki bi lahko nakazovala na njegovo suverenost, pa naj bo to na političnem, gospodarskem ali kulturnem področju. Zato od tujih vlad eksplicitno zahteva, da se ob imenu »Tajvan« doda vejica in pripiše Kitajska, če že ne kar »provinca LRK«. Ime »Republika Kitajska« je seveda strogo prepovedano, saj le-ta za Peking ne obstaja. Enako je strogo prepovedano tudi predvajanje njene nacionalne himne, izobešanje zastave ali drugih nacionalnih simbolov. To dvoumje imen pa ima na mednarodni ravni za Tajvan hude posledice. Naj navedem zgolj nedavni primer, ko so množični protikitajski protesti v Vietnamu maja 2014 tajvanskim poslovnežem prizadejali velikansko škodo. Namreč, v želji po maščevanju kitajski vladi zaradi njenih provokativnih ukrepov v ozemeljsko spornem območju Južnokitajskega morja so Vietnamci svojo jezo pomotoma uperili tudi v tajvanska podjetja in poslovneže v Vietnamu (BBC News, 2014). Napako je težko zameriti, navsezadnje tajvanski podjetniki letijo z letali družbe »China Airlines (*Zhonghua Hangkong* 中華航空)«, njihova destinacija pa je »Chinese Taipei (*Zhonghua Taipei*中華臺北)«. Dejstvo je, da beseda »Chinese« v angleščini (oziroma »kitajski« v slovenščini) ne zajame sporočilne vrednosti kitajske besede »*Zhonghua*中華«, ki zaobjema etnično-kulturne implikacije širše Kitajske in jo posledično nedvoumno loči od političnega subjekta LRK. Zaradi te bistvene nianse pa se v tujem jeziku izgubi prvotni pomen in vsakršna navedba »Kitajski Tajpej« ali »Tajvan, Kitajska« avtomatično daje občutek, da je Tajvan kitajska kolonija, ki pripada LRK. Sicer je ob nedavnem incidentu tajvansko ministrstvo za zunanje zadeve za svoje državljane nemudoma začelo tiskati nalepke z napisom v vietnamščini: »Jaz sem Tajvanec/Tajvanka, prihajam iz

Tajvana« in dopisom v angleščini: »Prihajam iz Tajvana«, da bi Vietnamcem pomagali razločiti Tajvance od Kitajcev. Žal pa so ukrepi prišli prepozno, da bi omilili že prizadejano škodo (glej Shih, 2014: 1).

Iskanje konsenza se nadaljuje

Medtem ko politični status Tajvana ostaja nerešeno vprašanje, o katerem do danes še ni bilo do konsenza, pa obstaja širše soglasje o tem, da bi potencialna vojna imela silovite posledice za stabilnost celotne regije in svetovne varnosti na splošno. Strokovnjaki, ki že vrsto let proučujejo tajvansko-kitajske odnose skozi pestro paleto metodoloških in teoretskih perspektiv, prihajajo do zelo različnih sklepov in predlogov, ki naj bi pripomogli k miroljubni rešitvi spora. Zagovorniki teorije demokratičnega miru, ki zagovarja stališče, da demokratizacija družbe pripomore k politični stabilnosti in zmanjšuje možnosti neposrednega vojaškega spopada, upajo, da bo postopna demokratizacija Kitajske pripeljala do politične integracije s Tajvanom. Privrženci neoliberalizma verjamejo, da bo ključni dejavnik pri povezavi obeh strani Tajvanske ožine gospodarska integracija. Konstruktivisti menijo, da bo intenzivnejša socializacija čez ožino tista, ki bo privedla do postopnega razvoja skupnega dojemanja realnosti in izoblikovanja kolektivne identitete, ki bo pripomogla k miroljubni rešitvi spora. Realisti pa so precej bolj pesimistični in menijo, da se bo stabilnost v Tajvanski ožini ohranila samo z ohranjanjem ravnotežja moči v regiji, ki pa se na dolgi rok ne more obnesti (glej Istenič, 2012: 47–58).

Zdaj je že videti, da gospodarska in kulturna integracija Tajvana in Kitajske njunih prebivalcev ni zblížala, temveč da se, ravno nasprotno, navkljub tesnejšim stikom psihološka distanca morda celo veča in ne manjša. Namreč, prebivalci Tajvana se čedalje bolj opredeljujejo za »Tajvance« in vse manj za »Kitajce«, kar najbolj razvidno kažejo redne javnomnenjske raziskave. Medtem ko je leta 1992 zgolj dobrih 17 odstotkov prebivalcev Tajvana o sebi menilo, da so »Tajvanci«, pa je ta delež po letu 2000 kmalu presegel 40 odstotkov in do polletja 2014 zajel mnenje več kot 60 odstotkov prebivalstva. Nasprotno se je število tistih, ki se opredeljujejo za »Kitajce«, drastično zmanjšalo, s 25,5 odstotka v letu 1992 na samo 3,5 odstotka v letu 2014. Trend rasti tajvanske identitete in upad kitajske pomeni, da Tajvanci čedalje trdneje menijo, da so povsem ločen in bistveno drugačen narod od tistega, ki živi na drugi strani Tajvanske ožine.

Zato dejansko politično zblíževanje Tajvana s Kitajsko še ni realno. Medtem ko mnogi veliko pričakujejo od mlajše generacije, pa se v mladini na obeh straneh ožine izraža izjemno močan nacionalni čustveni naboj. Na primer, ko je novembra 2013 tajvanska popularna pevka Deserts Chang (*Zhang Xuan*張懸) na svojem koncertu v Veliki Britaniji od enega izmed poslušalcev sprejela zastavo RK in jo predstavila občinstvu, je s tem zanetila pravo besedno vojno v družabnih medijih. Reakcije kitajske mladine so bile tako močne, da so ji sponzorji svetovali, naj odpove načrtovani koncert v Pekingu mesec dni pozneje (glej South China Morning Post, 2013). Zelo očiten odraz močne identitete tajvanske generacije mladih so zrcalili nedavni množični študentski protesti »sončnic« (*Taiyanghua xueyun* 太陽花學運)¹⁷, ki so spomladi 2014 zajeli tajvanske ulice in v 24 dni trajajočem gibanju za nekaj dni ohromili tudi dve ključni instituciji oblasti – zakonodajni (parlament) in izvršni yuan (kabinet).¹⁸ Tajvanska mladina je

¹⁷ Znano tudi kot študentsko gibanje 18. marca (*Sanyiba xueyun* 318學運).

¹⁸ Več kot 400.000 študentov, vključno s člani številnih nevladnih organizacij, akademiki in drugimi tajvanskimi aktivisti, se je v marcu in aprilu 2014 odločno uprlo sprejetju spornega trgovinskega sporazuma (*Haixia Liangan Fuwu Maoyi Xieyi* 海峽兩岸服務貿易協議), ki ga je Majeve vlada odobrila, ne da bi upoštevala nasprotovanje in svarila opozicije. Medtem ko vlada sporazum utemeljuje kot nujen gospodarski ukrep, ki naj bi okreplil tajvansko gospodarstvo, saj bi kitajskim vlagateljem odprl 64 sektorjev tajvanske industrije in storitev, tajvanskim pa odprl vrata v 80 sektorjev na Kitajskem, pa opozicija meni, da bo podpis sporazuma koristil predvsem večjim podjetjem ter ohromil mala in srednja

Tajpeju, Pekingu in svetu pokazala, da se je pripravljena postaviti po robu oblastem, da si ne želi režima brez posluha za ljudstvo in da ne zaupa politiki zblíževanja s Kitajsko, predvsem zaradi nepredvidljivih posledic, ki jih bo le-ta prinesla tajvanskim prebivalcem. Gibanje je zelo nazorno pokazalo, da zaupanje med Tajvansko ožino še zdaleč ni vzpostavljeno.

Čeprav si Tajvanci želijo tesnejšega sodelovanja in niti nujno ne nasprotujejo temu, da bi bili del Kitajske kot enovite države, pa zagotovo niso pripravljene žrtvovati težko pridobljenih svoboščin in postati del enostrankarskega režima KKP. Ravno zato pa bo združitev obeh strani Tajvanske ožine mogoča le takrat, ko bo Peking dokazal prebivalcem Tajvana, da jih obravnava kot sebi enakovredno družbo z lastno kulturo in identiteto ter spoštoval tajvanski politični sistem. Šele tedaj bo politični cilj ene Kitajske dejansko lahko postal realnost. Pot proti cilju pa je še zelo zahtevna in dolga. Medtem ko je trenutni kitajski voditelj Xi Jinping (習近平) izjavil, da Kitajska »podpira tajvanski družbeni sistem in način življenja« (我們尊重台灣同胞自己選擇的社會制度和生活方式) (CCTV, 2014), pa je tudi dejal, da se bo »problem politične ločitve dveh strani prej ali slej moral razrešiti, saj se ne sme prelagati z ene generacije na drugo« (兩岸長期存在的政治分歧問題終歸逐步解決，總不能將這些問題一代一代傳下去) (Xinhua, 2013). Zato bodo nadaljnji odnosi med Tajvanom in Kitajsko odvisni predvsem od tega, kako bo Peking ocenil napredovanje k političnemu cilju združitve in od same pripravljenosti vlade in prebivalcev Tajvana, da spremenijo trenutni politični status svoje domovine. Vsekakor bo za obojestranski kompromis glede politične avtonomije Tajvana potrebna velika mera diplomatske kreativnosti. Čeprav do danes že razrahljan, pa gordijski vozle še naprej ostaja zavezan. Upamo lahko le, da ne bo nasilno presekan.

Literatura

- BBC NEWS (2014): *Vietnam-China tensions: One dead in Taiwan mill protest*. Dostopno na: <http://www.bbc.com/news/world-asia-27420008> (15. maj 2014).
- CCTV (2014): 「[視頻] 習近平總書記會見連戰一行」 (Video: *Srečanje Xi Jinpinga in Lien Changa*). Dostopno na: <http://news.cntv.cn/2014/02/18/VIDE1392722106236134.shtml> (18. februar 2014).
- CLIFF, ROGER, SAUNDERS, PHILLIP S. in SCOTT, W. HAROLD (2011): *New Opportunities and Challenges for Taiwan's Security*. RAND Corporation. Dostopno na: http://www.rand.org/pubs/conf_proceedings/CF279.html (12. julij 2014).
- ETODAY (2014): 「快訊 / 反駁國台辦. 馬英九: 台灣前途由全台灣人決定」 (*O prihodnosti Tajvana naj odločajo prebivalci Tajvana*). Dostopno na: <http://www.ettoday.net/news/20140611/366748.htm#ixzz35Xrr9sSj> (11. Junij 2014).
- ISTENIČ, SAŠA (2012): Izgradnja zaupanja v Tajvanski ožini. V *Tradicija v objemu modernosti: Stoletje kitajskega preporoda*, J. Rošker S. in N. Vampelj S. (ur.), 47–58. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut FF.
- LIN, SIHU 林思慧 (2011): 「馬辦喊 I am a R.O.Cer 既是台灣人也是中華民國國民」 *Chinese Television System CTS*, 27. julij 2011. Dostopno na: <http://news.cts.com.tw/novnews/politics/201107/201107270787581.html> (2. julij 2014).
- DELISLE, JACQUES (2014): *Taiwan and soft power: Contending with China and seeking security*. V *Political Changes in Taiwan under Ma Ying-jeou*, J. P. Cabestan in J. deLisle (ur.), 265–295. London in New York: Routledge.
- LIU, CHING-YI (2014): "Ministry setting worst example". *Taipei Times*, 12. februar 2014. Dostopno na: <http://>

podjetja, kot tudi, da bo zaradi predvidenih kitajskih investicij v otoško založniško industrijo močno ogrožena tajvanska svoboda govora. Opozicija meni, da bo sporazum okreplil gospodarsko odvisnost od Kitajske in ji s tem olajšal politično združitev, zato zahteva podrobnejšo analizo vseh posameznih točk sporazuma.

- www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2014/02/12/2003583299/1 (2. junij 2014).
- MEARSHEIMER, JOHN (2013): Taiwan in the Shadow of a Rising China. *Taiwan Talk* (7. december 2013).
Dostopno na: <http://rocair.twbbs.org/news/2013-12-11/Taiwan%20Talk.December%207%202013.pdf> (10. junij 2014).
- SCOBELL, ANDREW (ur.) (2011): The Costs Of Conflict: The Impact On China Of A Future War. *Strategic Studies Institute (SSI) e/ U.S. Army War College*, 1–222. Dostopno na: http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2001/ssi_scobell.pdf.
- SHIH, HSIU-CHUAN (2014): "MOFA in sticky spot over Taiwan ID stickers". *Taipei Times* (16. maj 2014).
Dostopno na: <http://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2014/05/16/2003590454> (22. junij 2014).
- SOUTH CHINA MORNING POST (2013): *Taiwan singer Deserts Chang forced to cancel China concert over flag row*. Dostopno na: <http://www.scmp.com/news/china/article/1356092/taiwan-singer-deserts-chang-forced-cancel-china-concert-over-flag-row> (14. november 2013).
- SU, QI (2009): *Taiwan's Relations with Mainland. China: A Tail Wagging Two Dogs*. London: Routledge.
- TAIWAN AFFAIRS OFFICE OF THE PRC STATE COUNCIL (2014): Sovereignty issues should be decided by all Chinese: spokeswoman. Dostopno na: http://www.gwytb.gov.cn/en/SpokespersonRemarks/201406/t20140612_6307269.htm (11. junij 2014).
- THE ELECTION STUDY CENTER, NCCU (2014): Latest Graphs of Taiwanese Core Political Attitude Trend (1992-2014/06). Dostopno na: <http://esc.nccu.edu.tw/main.php> (4. julij 2014).
- WU, YU-SHAN (2011): The evolution of the KMT's stance on the One China principle. V *Taiwanese Identity in the Twenty-first Century*, Schubert G. in Damm J. (ur.). London in New York: Routledge.
- ZHENGCHANG GUOJIA JIEYIWEN 正常國家決議文 (Resolucija o normalizaciji države) (2007). Taipei: DNS.
Dostopno na: http://www.dpp.org.tw/upload/history/20100604120114_link.pdf (2. junij 2014).
- XINHUA (2013): 「習近平總書記會見蕭萬長一行」. Dostopno na: http://www.gwytb.gov.cn/wyly/201310/t20131007_4979072.htm (6. oktober 2013).